

Преброяване на земеделските стопанства през 2010 година ОБЛАСТ ВРАЦА – основни резултати

Обща характеристика на областта

Област Враца е разположена в Северозападния район и е една от 28-те области на България (ниво NUTS 3 от Общата класификация на териториалните единици за статистически цели на ЕС). Общата площ на областта е 3 619.7 кв.км., което представлява 19.3 % от територията на района и 3.3 % от територията на страната. Броят на населените места е 123, администрирани в 10 общини, като градовете са 8, а селата – 115. Населението на областта, по данни от преброяването през 2011 година, е 186 848 души. В областта живее 2.5 % от населението на страната, като средната гъстота е 51.6 души/км². Общият размер на използваната земеделска площ (ИЗП) е 1 595 988.7 дка и заема 44.1% от територията на областта.

СТРУКТУРА НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА

Броят на земеделските стопанства в Област Враца е 10 224 бр., което представлява 19.9 % от стопанствата в Северозападния район и 3% от стопанствата в страната. Използваната земеделска площ (ИЗП) е 1 595 989 дка и е разпределена в 8 891 стопанства. Средният размер на ИЗП за областта е 179.5 дка – 77% над средния размер за страната, който е 101.3 дка. Без ИЗП са 1 333 земеделски стопанства. Най-голям е дялът на земеделските стопанства в община Враца (22% от стопанствата в областта), като средната им ИЗП е 118.1 дка и те обработват 15% от ИЗП. Дялът на ИЗП в останалите общини е както следва: 24% за община Бяла Слатина, 12% за община Оряхово, по 9% за общините Хайредин и Козлодуй, за общините Мизия, Криводол и Борован по 8%. Стопанствата, които обработват над 500 дка ИЗП са 315 бр. (4%) и обхващат 91% (1 459 053 дка) от ИЗП на областта. Земеделските стопанства, които обработват до 10 дка, са 6 917 бр. или 78% от стопанствата с ИЗП в областта, но обработват само 1% (18 043 дка) от ИЗП.

Таблица 1 Разпределение на земеделските стопанства в Област Враца според размера на ИЗП по общини

Община	Общо			ИЗП (дка)											
	Брой стопанства	ИЗП (дка)	Среден размер (дка)	= 0,0	> 0,0 и < 10,0	≥ 10,0 и < 20,0	≥ 20,0 и < 100,0	≥ 100,0 и < 500,0	≥ 500,0	Брой стопанства	ИЗП (дка)	Брой стопанства	ИЗП (дка)	Брой стопанства	ИЗП (дка)
БЪЛГАРИЯ	370 222	36 169 647.3	101.3	13 148	248 015	816 280.7	46 944	625 506.8	41 124	1 631 422.8	12 828	2 786 112.8	8 163	30 310 324.2	
Област Враца	10 224	1 595 988.7	179.5	1 333	6 917	18 042.9	615	8 067.2	681	28 303.2	363	82 522.0	315	1 459 053.4	
Борован	764	128 309.9	185.7	73	591	1 359.5	25	293.5	22	1 047.3	25	5 946.1	28	119 663.5	
Бяла Слатина	1 785	384 800.0	275.6	389	1 120	2 651.1	65	833.9	93	3 778.4	54	13 348.1	64	364 188.5	
Враца	2 108	231 645.6	118.1	147	1 524	3 900.5	160	2 148.1	159	6 083.6	65	14 986.2	53	204 527.2	
Козлодуй	592	145 414.2	256.9	26	426	427.0	21	255.7	50	2 382.5	44	8 856.4	25	133 492.6	
Криводол	1 322	134 017.8	102.2	11	1 135	3 866.1	57	743.7	54	2 215.6	28	6 019.3	37	121 173.1	
Мездра	1 141	68 344.6	60.8	16	860	2 260.5	118	1 570.8	105	4 151.6	27	5 860.5	15	54 501.2	
Мизия	496	132 215.0	526.8	245	115	429.5	33	409.2	45	1 954.0	26	6 153.4	32	123 268.9	
Оряхово	848	187 245.2	328.5	278	457	961.0	21	277.5	29	1 468.2	36	8 001.8	27	176 536.7	
Роман	559	37 401.6	89.7	142	257	800.2	77	1 026.1	47	1 996.1	25	5 841.0	11	27 738.2	
Хайредин	609	146 594.8	243.1	6	432	1 387.5	38	508.7	77	3 225.9	33	7 509.2	23	133 963.5	

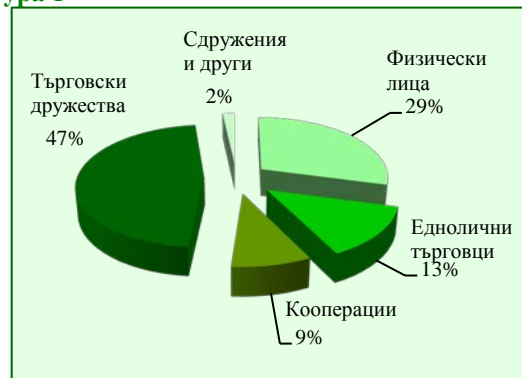
Резултати и анализи

Разпределение на ИЗП в Област Враца

Използваната земеделска площ в размер 1 595 989 дка е разпределена на 8 891 земеделски стопанства с местонахождение на територията на Област Враца. Броят на стопанствата, които са на физически лица, е 8 678 и те обработват 29.2% от общата ИЗП при средна площ в размер на 53.7 дка. Търговските дружества са 120 и ползват 47% от общата ИЗП. При тях средната площ на стопанство е значително по-висока – 6 239 дка. Земеделските кооперации в областта са 26 броя със 8.7% от ИЗП. Средната ИЗП в тези структури е 5 364.3 дка. 13.4% от ИЗП се стопанисва от 56 еднолични търговци. Средният размер на земята при тях е 3 822 дка. Останалите ИЗП се обработва от граждански сдружения и други структури (манастири, училища, институти и др.) при среден размер на земята от 2 559.4 дка. Собствена на стопанствата е 12% от използваната земя, а 88% е наета.

ИЗП според юридическия статут на стопанствата

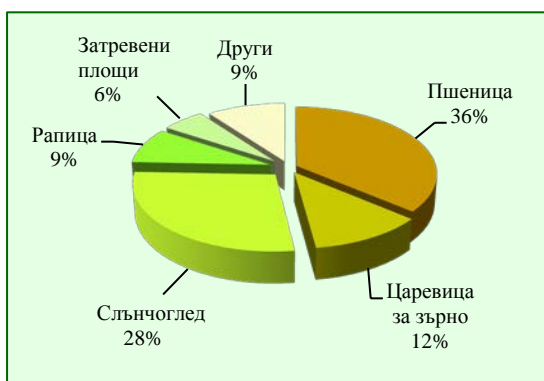
Фигура 1

РАСТЕНИЕВЪДСТВО

Разпределение на ИЗП по култури

Фигура 2

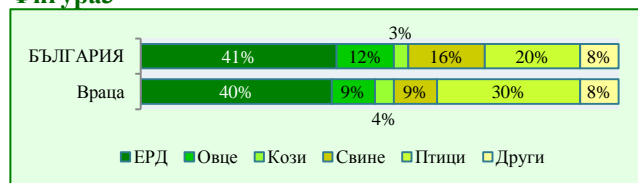
Обработваемата земя в областта е 1 495 627.8 дка или 94% от ИЗП на областта и е разпределена в 4 993 земеделски стопанства. Зърнените култури заемат най-висок относителен дял от ИЗП на областта - 53% и се отглеждат в 3 580 стопанствата. Общината с най-много площи заети със зърнени култури е Бяла Слатина – 204 094 дка. Пшеницата заема 36% от ИЗП и 68% от зърнено – житните култури които са 843 220.5 дка. Царевицата заема 12% от ИЗП и 22% от зърнено – житните. Техническите култури заемат 37% от ИЗП и се отглеждат в 681 стопанства. Делът на маслодайните култури е 36% от ИЗП, от тях делът на слънчогледа е 76% и 28% от ИЗП. Фуражните култури са 2% от ИЗП, като 70% от тях са временни бобови ливади (17 772 дка). Постоянно затревените площи заемат 89 404.6 дка, или 6% от ИЗП на областта. Трайните насаждения са 1% от ИЗП, от тях делът на лозята е 63% и се отглеждат от 3 166 стопанства. Винените лозя са 5 276.8 дка.

ЖИВОТНОВЪДСТВО

Селскостопански животни, птици и пчели отглеждат 9 207 стопанства в областта. От тях 26.5% отглеждат говеда, 43% – овце, 45% – кози, 48% – свине и 81% – птици. В Област Враца се отглеждат 16 290 говеда със среден размер на стадата от 7.8 глави. Млечните крави са 11 558 броя. Животните се отглеждат основно в стопанства на физически лица, съответно 92% от говедата, 96% от козите, 95% от овцете и 86% от свинете. 34% от птиците се отглеждат в стопанства на физически лица, а 66% - в стопанства на търговски дружества и ЕТ. В 1 023 стопанства се отглеждат 24 510 пчелни семейства, от тях 98% са в стопанства на физически лица.

Разпределение на животинските единици

Фигура 3

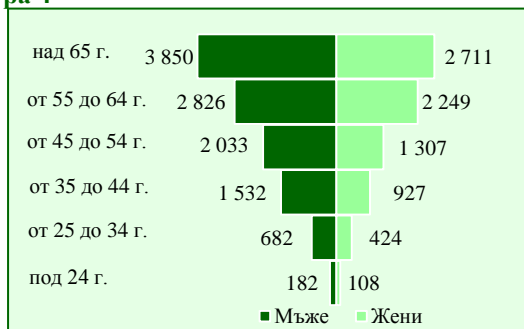

Животинските единици са стандартни единици за измерване, които позволяват обединяване на различните категории животни, с цел сравняването им.

РАБОТНА СИЛА

Брой на лицата, заети в земеделието, в зависимост от пола и възрастовата група

Фигура 4

В земеделските стопанства през 2010 година са работили 18 831 души (без сезонните работници), като обемът на вложения от тях труд е 10 439 годишни работни единици (ГРЕ). Като семейна работна ръка участват 17 172 лица или 91% от заетите в земеделието в областта. Несемейна работна ръка (наети лица) са 1 659, които формират 9% от заетите и са отработили общо 1 544 ГРЕ. Сезонните работници са отработили 36.3 хил. човекодни, което представлява 156 ГРЕ. Жените са 41% от заетите, а мъжете – 59%. Пенсионерите над 64-годишна възраст, влагащи труд в земеделските стопанства, са 35% от заетите, а работещите до 34 години са 7%. От 10 224 управители на стопанствата (вкл. физическите лица) 81% са мъже, а 19% са жени. Управителите са отработили общо 5 756 ГРЕ. До 34 годишна възраст са 6% от тях, а над 64 години са 43%.

ТИПОЛОГИЯ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА

В Област Враца преобладават стопанствата със смесено животновъдство и стопанствата, специализирани в отглеждането на тревопасни животни – съответно 28.0% и 25.5%. ¼ от стандартния производствен обем се формира от специализираните стопанства в отглеждането на полски култури (61.1%) и в отглеждането на свине и птици (14.2%).

ОСНОВНИ РЕЗУЛТАТИ

Таблица 2 Брой стопанства и площи с основни култури, брой животни и работна ръка в Област Враца

	Стопанства (брой)	Площ (дка)	Стопанства (брой)	Площ (дка)
Използвана земеделска площ	357 074	36 169 647.3	8 891	1 595 988.7
Обработваема земя	250 728	31 249 279.8	4 993	1 495 627.8
Зърнени култури	119 640	17 961 479.9	3 580	843 568.5
- в т.ч. пшеница	49 436	11 497 374.0	1 050	576 615.5
- в т.ч. ечемик	19 759	2 523 437.0	347	64 017.1
- в т.ч. ръж	2 848	121 590.5	14	1 931.0
- в т.ч. царевича за зърно	68 381	3 151 539.5	3 125	187 765.7
Слънчоглед	16 873	7 325 024.3	649	442 768.1
Рапица	1 927	2 231 852.8	83	137 184.6
Фуражни култури	75 332	1 061 335.4	1 686	25 462.2
Семейни градини	227 930	103 646.5	6 386	2 459.5
Постоянно затревени площи	107 267	3 820 229.9	2 055	89 404.6
Трайни насаждения	118 610	996 491.1	3 391	8 496.8
- в т.ч. лозя	87 002	523 356.7	3 166	5 384.9
- в т.ч. овощни видове	42 827	455 048.5	475	2 661.9
ябълки	19 138	58 509.8	323	464.4
сливи и джанки	16 273	83 745.8	262	417.6
орехи	2 938	62 212.2	63	939.5

Видове и категории животни	БЪЛГАРИЯ		Област Враца	
	Стопанства (брой)	Брой животни*	Стопанства (брой)	Брой животни*
Говеда	95 357	576 339	2 439	16 290
- в т.ч. крави	86 210	347 291	2 286	11 583
Биволи	1 028	10 038	163	1 021
Овце	91 793	1 415 181	3 956	35 027
Кози	84 582	388 866	4 149	16 618
Свине	82 265	670 469	4 413	11 238
- в т.ч. свине-майки	15 235	73 547	968	1 589
Общо еднокопитни	92 806	112 632	3 087	3 778
Птици	185 455	17 491 187	7 454	763 546
- в т.ч. кокошки носачки и подрастващи	180 253	7 875 278	7 303	417 351
- в т.ч. пилета за угояване	19 457	7 564 578	521	219 388
Пчелни семейства	23 982	588 694	1 023	24 510

*С изключение на пчелите, които са посочени в брой на пчелните семейства.

Работна ръка	БЪЛГАРИЯ			Област Враца		
	Работна сила общо	Семейна работна ръка	Несемейна работна ръка	Работна сила общо	Семейна работна ръка	Несемейна работна ръка
Брой лица, влагащи труд в стопанствата	738 634	681 466	57 168	18 831	17 172	1 659
Вложен труд в ГРЕ	389 107	336 766	52 341	10 439	8 895	1 544

Таблица 3 Типология на земеделските стопанства в Област Враца

Видове стопанства по специализация		Ед. мярка	БЪЛГАРИЯ	Област Враца	% в областта
Общо		Брой стопанства	370 222	10 224	100.0%
		СПО (хил. евро)	2 458 262.8	91 559.30	100.0%
Специализирани стопанства — растителни култури	полски култури	Брой стопанства	63 112	758	7.4%
		СПО (хил. евро)	1 152 959.3	55 938.5	61.1%
	зеленчуци, цветя и гъби	Брой стопанства	18 223	59	0.6%
		СПО (хил. евро)	166 013.1	1 124.0	1.2%
	трайни насаждения	Брой стопанства	32 111	414	4.0%
		СПО (хил. евро)	60 544.3	473.7	0.5%
Специализирани стопанства — животинска продукция	тревопасни животни	Брой стопанства	88 630	2 606	25.5%
		СПО (хил. евро)	379 412.6	12 529.3	13.7%
	свине, птици и зайци	Брой стопанства	28 583	2 057	20.1%
		СПО (хил. евро)	348 827.3	12 978.9	14.2%
Смесени стопанства	смесени култури	Брой стопанства	14 607	78	0.8%
		СПО (хил. евро)	65 950.0	191.6	0.2%
	смесено животновъдство	Брой стопанства	50 186	2 864	28.0%
		СПО (хил. евро)	76 438.5	4 052.8	4.4%
	смесени култури и животновъдство	Брой стопанства	73 788	1 380	13.5%
		СПО (хил. евро)	208 117.7	4 270.5	4.7%
некласифицирани стопанства		Брой стопанства	982	8	0.1%

ПРЕБРОЯВАНЕ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА 2010: МЕТОДОЛОГИЯ

В настоящата публикация са представени и анализирани данните за 10 224 земеделски стопанства с местонахождение в Област Враца, които отговарят на праговете за земеделско стопанство. При анализирани на резултатите земеделските стопанства са групирани на “физически” и “юридически” лица. Едноличните търговци и сдруженията са включени в групата на юридическите лица, тъй като по размер и “поведение” са по-близо до кооперациите и търговските дружества, отколкото до стопанствата на физическите лица.

ИЗПОЛЗВАНИ ДЕФИНИЦИИ

Земеделско стопанство или „стопанство“ е отделна технико-икономическа единица, която има единно управление и която произвежда селскостопанска продукция или поддържа земеделски земи в добро земеделско и екологично състояние по смисъла на чл. 2, буква „а“ от Регламент (ЕО) № 1166/2008 и отговаря на поне един от критериите, заложен в Приложение №2 към чл. 5 на Закона за преброяване на земеделските стопанства в България през 2010 г.

Използваната земеделска площ (ИЗП) на стопанствата включва обработваемата им земя, трайните насаждения, постоянно затревените площи и семейните градини. **Обработваемата земя** е земеделска земя, която ежегодно участва в сеитбооборот – площите, върху които се отглеждат едногодишни култури, както и оранжерийните площи, площите, заети с ягоди, изкуствени ливади, хмел, маслодайна роза, лавандула, угарите и площите за производство на семена и посадъчен материал.

Трайни насаждения са овощните насаждения, лозята, площите с ягодоплодни култури и разсадниците (вкл. за горски фиданки).

Постоянно затревените площи са естествените ливади и ниско продуктивните затревени площи на стопанството, които се косят или се изпасват от животните. Включват се и площите, които не се използват за производствени цели но се поддържат в добро земеделско и екологично състояние.

В ИЗП на стопанствата не се включват колективно ползваните от няколко стопанства общи площи за паша на животните.

Годишна работна единица – 1 ГРЕ е равна на отработените часове от един работник при пълно работно време в рамките на една година. В България 1 ГРЕ е равна на 1 856 отработени часа в годината или 232 човекодни.

Период на наблюдение за площите е стопанската година: от 1^{-ви} октомври 2009 г. до 30^{-ти} септември 2010 г. Броят на животните се отчита към 31.08.2010 г. Работната сила се отчита за период от 12 месеца, приключващ на 31.08.2010 г.

ОРГАНИЗАЦИЯ И ПРОВЕЖДАНЕ НА ПРЕБРОЯВАНЕТО

Преброяването на земеделските стопанства се провежда от 1 септември до 30 ноември 2010 г., съгласно Закона за преброяване на земеделските стопанства в Република България през 2010 г. Събирането на информацията се осъществи от анкетьори, които посетиха стопанствата, отговарящи на критериите за земеделско стопанство, в областта и интервюираха техните стопани или управители.

По време на преброяването на територията на Област Враца работиха 64 анкетьори и 10 контролери, които бяха специално обучени. Въвеждането на данните от попълнените въпросници бе последвано от проверки и контроли за съответствие, които имаха за цел да осигурят високо качество на събраната информация.

Всички лица, участвали в събирането и обработката на данните, са длъжни да спазват статистическа тайна и индивидуалните данни на стопанствата не могат да се използват за други цели освен статистически (Глава Шеста от Закона за преброяване на земеделските стопанства в Република България през 2010 година).

ТИПОЛОГИЯТА НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА

Типологията на земеделските стопанства представлява единна класификация на стопанствата в Общността съобразно техния тип по технико-икономическа насоченост и икономически размер и позволява да се определи специализацията и размерът им. Класификацията се основава на икономически показатели, наречени стандартни производствени обеми (СПО).

Типът по технико-икономическа насоченост на дадено стопанство се определя от относителния дял на стандартния производствен обем на различните продукти на това стопанство в неговия общ стандартен производствен обем.

Стопанствата се групират в **девет общи типа**:

Специализирани стопанства — растителни култури

1. полски култури
2. зеленчуци, цветя и гъби
3. трайни насаждения

Специализирани стопанства — животинска продукция

4. тревопасни животни
5. свине, птици и зайци

Смесени стопанства

6. смесени култури
7. смесено животновъдство
8. смесени култури и животновъдство
9. неклассифицирани стопанства

За определяне на типологията на стопанствата за преброяването на земеделските стопанства в България през 2010 година са използвани СПО²⁰⁰⁷, изчислени като средно претеглени величини за периода 2005-2009 година. Групирането на стопанствата в хомогенни групи по тип специализация и икономически размер позволява сравнение на земеделските структури в различните страни и във времето.

Как се определя типологията?

При определяне типологията на стопанствата се преминава през следните стъпки:

- Изчисляват се индивидуални СПО за всички селскостопански продукти (от растениевъдството и животновъдството) за определена стопанска година или като средна стойност от няколко години. Индивидуалният СПО отразява средната парична стойност на селскостопанската продукция при цена на производител. СПО не включва директните плащания, данък добавена стойност и други данъци.
- Тези индивидуални СПО се прилагат към данните на всяко стопанство (площта на всеки вид култура и броят на всяка категория животно, отглеждани в стопанството, се умножават по съответните им СПО) и се сумират, за да се получи общия СПО на стопанството в евро.
- Специализацията на стопанството се определя по схема за класификация, заложен в Регламент (ЕО) 1242/2008, изменен с Регламент (ЕО) 867/2009.

Какво е “икономически размер” на земеделското стопанство? – Икономическият размер на стопанството се определя въз основа на общия стандартен производствен обем на стопанството. Той показва потенциала на стопанството, но не и неговите финансови резултати. Икономическият размер позволява сравнение на стопанства с различни специализации, защото физическият размер (средна площ, брой животни и т.н.) не носи достатъчно информация.

Икономическият размер на едно стопанство се определя като сумата от СПО на всеки продукт, произвеждан в стопанството. Стопанствата се групират в **класове по размер** (от I до XIV). В I^{-ви} клас се включват стопанства с размер до 2 хил. евро. Стопанствата с икономически размер от 2 хил. евро до 100 хил. евро са групирани в класове от II^{-ви} до VII^{-ми}, а стопанства с икономически размер над 100 хил. евро попадат в класовете от VIII^{-ми} до XIV^{-ти}.

Типологията на стопанствата се използва в земеделската статистика за анализ на получените резултати от статистическите наблюдения, както и за изготвяне на извадки за провеждане на следващи изследвания.

Публикацията е приключена редакционно на 30 ноември 2012 г.

Редакция: МЗХ, отдел “Агростатистика”

Адрес: София, 1040, МЗХ, бул. „Христо Ботев“ № 55

Областна дирекция „Земеделие“ – Враца

Адрес: Гр. Враца, 3000, ул. "Христо Ботев" № 78

За повече информация: МЗХ, отдел “Агростатистика”

Тел./факс: 980 82 94; E-mail: agrostat@mzh.government.bg

Интернет страница на МЗХ: www.mzh.government.bg

<http://www.mzh.government.bg/ODZ-Vratsa/bg/Home.aspx>

тел./факс: 092/ 64 93 28; E-mail: 06Agrostatistica@mzh.government.bg